

Correctievoorschrift VWO

2025

tijdvak 1

maatschappijwetenschappen

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 3.21, 3.24 en 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 3.21 t/m 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommitteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examiner en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*
Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

NB Bij veel vragen kent het correctievoorschrift twee onderdelen: 'een juist antwoord bevat' en 'voorbeeld van een juist antwoord'. Het 'een juist antwoord bevat' is bepalend voor de toekenning van scorepunten. Het 'voorbeeld van een juist antwoord' is volgens de examenmakers het meest voor de hand liggende antwoord. Als er sprake is van een vakinhoudelijk correcte toepassing van de criteria van 'een juist antwoord bevat', moeten aan antwoorden die afwijken van het voorbeeldantwoord scorepunten worden toegekend.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt 1 scorepunt toegekend.

Opgave 1 BookTok en young-adult boeken

1 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat:

- een toepassing van 'zichzelf' uit de omschrijving van het kernconcept identiteit en informatie uit tekst 1 1
- een uitleg dat Morcus haar identiteit beschrijft, met een toepassing van 'groep' uit de omschrijving van het kernconcept identiteit en informatie uit tekst 1 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- In tekst 1 beschrijft Morcus zichzelf als leesverslaafd (r. 5-10) / een trotse nerd (r. 32-33). Dit beeld dat zij van zichzelf heeft, houdt ze via haar TikTok-account ook aan anderen voor en 1
- is afgeleid van haar perceptie over de groep waarvan zij deel uitmaakt, namelijk young-adult-liefhebbers: heel veel mensen die net als zij verliefd kunnen worden op fictieve personages (r. 32-36). 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

2 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat:

- het sociaalconstructivisme-paradigma of het functionalisme-paradigma en informatie uit tekst 1 om een aanname van het gekozen paradigma te illustreren 1
- een redenering dat het gekozen paradigma de veranderde betekenis van het woord nerd onder young-adult-liefhebbers kan beschrijven, met een toepassing van een aanname van het gekozen paradigma 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Het sociaalconstructivisme-paradigma kan de veranderde betekenis van het woord nerd beschrijven. Volgens tekst 1 komen young-adult-liefhebbers die heel veel lezen door BookTok met elkaar in contact. Het vele lezen is nog steeds 'nerderig', maar in plaats van een stigma wordt het iets om trots op te zijn (r. 26-33). 1
- Dat wil zeggen dat BookTokkers samen een betekenis hebben gegeven aan het begrip nerd die anders is dan voorheen, waarin een aanname van het sociaalconstructivisme-paradigma te herkennen is. 1

3 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat een uitleg dat young-adult-liefhebbers in Nederland een groep vormen, met:

- een toepassing van 'wederzijdse beïnvloeding' of 'ontwikkeling van gemeenschappelijke normen en waarden' uit het kernconcept groepsvorming en informatie uit tekst 1 1
- een toepassing van 'ontstane bindingen tussen twee of meer personen' uit het kernconcept groepsvorming en informatie uit tekst 1 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Volgens tekst 1 hebben BookTokkers, zoals Morcus, vaak heel grote en op kleur gesorteerde boekenkasten: 'rainbow shelves' (r. 36-38 en r. 20-23). Dat Morcus ook 'rainbow shelves' heeft en ze aan haar volgers toont, laat zien dat de young-adult-liefhebbers elkaar beïnvloeden. 1
- Omdat ze over dezelfde boeken kunnen praten, hebben BookTokkers volgens Morcus snel een band (r. 26-30) / vormen young-adult-liefhebbers in Nederland een hechte gemeenschap (r. 24-25). Dat wil zeggen dat tussen de young-adult-liefhebbers bindingen tot stand komen, zodat zij een groep vormen. 1

Opmerking

Als het antwoord geen uitleg bevat, kan maximaal 1 scorepunt worden toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 2 De meent en de oceaan

4 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat:

- een toepassing van 'eigen doelen' uit de omschrijving van het kernconcept conflict en informatie uit de inleiding 1
- een redenering of de herders in het gedachtenexperiment 'tragedie van de meent' met elkaar in conflict zijn, met een toepassing van 'tegenwerking' uit de omschrijving van het kernconcept conflict en informatie uit de inleiding 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- In de inleiding staat dat alle herders een eigen doel hebben, namelijk het produceren van zoveel mogelijk wol. 1
- Volgens de inleiding breiden de herders daarom hun kudde uit. Ze doen dat niet om de andere herders tegen te werken. Omdat dit geen bewuste/expliciete tegenwerking is, zijn de herders in het gedachtenexperiment 'tragedie van de meent' niet met elkaar in conflict.
of
Volgens de inleiding breiden de herders daarom hun kudde uit. Het vergroten van de kudde van de ene herder betekent minder gras voor de kudde van de andere herder, wat te zien is als tegenwerking. Dus zijn de herders in het gedachtenexperiment 'tragedie van de meent' met elkaar in conflict. 1

Opmerking

Als het antwoord een redenering met de tegenstelling tussen de kortetermijnbelangen en langetermijnbelangen bevat, mogen scorepunten worden toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

5 maximumscore 3

Een juist antwoord bevat een redenering dat twee voorwaarden nodig zijn voor samenwerking tussen de herders, met:

- een toepassing van de omschrijving van het kernconcept samenwerking en informatie uit de inleiding van de opgave 1
- twee voorwaarden voor effectieve samenwerking en per voorwaarde informatie uit de inleiding van de opgave (per juiste voorwaarde met informatie 1 scorepunt) 2

voorbeeld van een juist antwoord:

- Voor samenwerking tussen de herders moeten de herders inzien dat zij een gezamenlijk doel hebben, namelijk het voorkomen van uitputting van de gemeenschappelijke grond door overbegrazing. Om dat doel te bereiken zullen de herders hun handelen op elkaar moeten afstemmen. 1
- Daarvoor is compromisbereidheid nodig, want in de inleiding staat dat de herders uit eigenbelang hun kudde willen vergroten. 1
- En daarvoor is onderling vertrouwen nodig, want de meent is voor gemeenschappelijke gebruik. De herders zullen er elk op moeten vertrouwen dat de anderen de meent niet overbegrazen met hun kudde. 1

Opmerking

Als het antwoord geen redenering bevat, kunnen maximaal 2 scorepunten worden toegekend.

6 maximumscore 1

Een juist antwoord bevat het rationele actor-paradigma en daarvan een aanname.

voorbeeld van een juist antwoord:

Dat actoren handelen op basis van een rationele afweging van (korte termijn) kosten en baten is de aanname van het rationele actor-paradigma die in beide gedachtenexperimenten te herkennen is.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

7 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat een argumentatie dat het VN-oceaanverdrag het dilemma van collectieve actie wel of niet oplost met:

- een toepassing van een omschrijving van freeriders-gedrag 1
- een toepassing van een omschrijving van het dilemma van collectieve actie en informatie uit tekst 2 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Bescherming van de oceanen is alleen mogelijk als alle landen daaraan meedoen, wat collectieve actie is. De VN probeert met het VN-oceaanverdrag alle landen te verplichten mee te werken aan de bescherming van de oceanen (r. 20-27). Want niet alle landen zullen daar vrijwillig aan bijdragen, wat freeriders-gedrag is. 1

- In tekst 2 staat dat het verdrag bindend is (r. 10). Dat betekent dat landen zich aan het verdrag moeten houden, dus kunnen aangesloten landen zich niet uit eigenbelang onttrekken aan de collectieve afspraken. Dus lost het VN-oceaanverdrag het dilemma van collectieve actie op.

of

In tekst 2 staat dat landen het verdrag hebben ondertekend, maar dat alle landen het verdrag nog wel in eigen wetgeving moeten verankeren (r. 43-49). Totdat alle landen het verdrag in de wet verankerd hebben, kunnen aangesloten landen zich uit eigenbelang onttrekken aan de collectieve afspraken. Dus lost het VN-oceaanverdrag het dilemma van collectieve actie niet direct op. 1

Opmerking

Als het antwoord geen argumentatie bevat, kan maximaal 1 scorepunt worden toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

8 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat:

- een toepassing van 'min of meer geformaliseerde regels' uit het kernconcept institutionalisering en informatie uit r. 8-36 van tekst 2 1
- een redenering dat het sluiten van het VN-akkoord past bij de institutionalisering van het duurzaam beheer van oceanen, met een toepassing van 'het reguleren van onderling gedrag' van staten uit het kernconcept institutionalisering en informatie uit r. 8-36 van tekst 2 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- In tekst 2 staat dat met het sluiten van het VN-akkoord is afgesproken dat economische activiteiten in beschermde oceanen worden getoetst en gemonitord (r. 32-34), wat formeel vastgelegde regels zijn. 1
- Volgens tekst 2 worden de opbrengsten eerlijk verdeeld worden tussen deze landen (r. 34-35). Dus reguleren deze regels over het duurzaam beheren en benutten van de oceanen de relaties tussen de landen die het VN-akkoord hebben gesloten. 1

9 C

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

10 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat:

- de groep liberale of sociaalconstructivisme theorieën en informatie uit tekst 2 om de gekozen groep theorieën te illustreren 1
- een verklaring dat staten een akkoord hebben bereikt over het VN-oceaanverdrag, met een toepassing van een omschrijving van de gekozen groep theorieën 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Dat staten een akkoord hebben bereikt over het VN-oceaanverdrag kan worden verklaard vanuit de groep liberale theorieën. In tekst 2 staat namelijk dat het VN-oceaanverdrag als doel heeft om gezamenlijk de biodiversiteit te beschermen en de oceanen duurzaam te beheren (r. 24-31). 1
- Bescherming van de biodiversiteit wordt gezien als een gezamenlijk belang waarvoor staten willen samenwerken. Volgens de groep liberale theorieën werken staten samen wanneer dat bevorderlijk is voor groeiende welvaart en/of vooruitgang. 1

of

- Dat staten een akkoord hebben bereikt over het VN-oceaanverdrag kan worden verklaard vanuit de groep sociaalconstructivisme theorieën. In tekst 2 staat namelijk dat de VN-lidstaten met het akkoord hebben laten zien dat de natuur hen uiteindelijk allemaal verbindt (r. 55-61). 1
- Dat de natuur alle staten verbindt, is een gezamenlijk idee waarvoor de staten willen samenwerken. Volgens de groep sociaalconstructivisme theorieën hangt de bereidheid van staten om samen te werken af van ideeën die in de sociale wereld bestaan. 1

Opmerking

Aan een antwoord met de groep realistische theorieën en de groep politiek psychologische theorieën mogen geen scorepunten worden toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

11 maximumscore 3

Een juist antwoord bevat een redenering dat het VN-oceaanverdrag een voorbeeld van globalisering is waarover zowel hyperglobalisten als andersglobalisten positief zullen zijn, met:

- een toepassing van de omschrijving van het kernconcept globalisering op het VN-oceaanverdrag 1
- een standpunt over globalisering van hyperglobalisten en informatie uit tekst 2 om het gekozen standpunt te ondersteunen 1
- een standpunt van andersglobalisten en informatie uit tekst 2 om het gekozen standpunt te ondersteunen 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Doordat de VN-lidstaten zich binden aan onderlinge afspraken in het VN-oceaanverdrag nemen de afhankelijkheden in de wereld toe. 1
- Hyperglobalisten zullen positief zijn. In het verdrag staan namelijk afspraken over het duurzaam beheer van de oceanen (r. 24-35), wat aansluit bij het standpunt van hyperglobalisten over globalisering dat economische activiteiten mogelijk blijven door gezamenlijke ecologische problemen aan te pakken. 1
- En andersglobalisten zullen positief zijn. In het verdrag staan namelijk afspraken over het instellen van beschermde mariene gebieden in de oceanen (r. 28-30), wat aansluit bij het standpunt van andersglobalisten over globalisering dat wereldwijde verkwisting en vervuiling moet worden ingeperkt. 1

Opmerking

Als het antwoord geen redenering bevat, kunnen maximaal 2 scorepunten worden toegekend.

Opgave 3 Mensen en dingen

12 maximumscore 1

Een juist antwoord bevat een uitleg dat politicoloog Anderson met de term 'imagined community' de nadruk legt op de natie, met een toepassing van een omschrijving van natie en informatie uit tekst 3.

voorbeeld van een juist antwoord:

Een natie wordt gevormd door een groep mensen die zich verbonden voelt door een bepaalde gedeelde cultuur, wat kan worden omschreven als een gemeenschap die in de verbeelding van haar leden bestaat, oftewel een 'imagined community' (r. 4-7).

Vraag	Antwoord	Scores
13	maximumscore 2	
	Een juist antwoord bevat:	
	• een uitleg dat grenspalen passen bij 'een bepaald grondgebied' van de staat, met een toepassing van dit kenmerk van de staat	1
	• een uitleg dat wapens passen bij 'het geweldsmonopolie' van de staat, met een toepassing van dit kenmerk van de staat	1
	voorbeeld van een juist antwoord:	
	• Grenspalen passen bij een staat, omdat zij verwijzen naar het grondgebied van de staat. Met grenspalen geeft de staat namelijk aan waar het eigen grondgebied begint en eindigt.	1
	• Ook wapens passen bij een staat, omdat de staat geweldsmonopolie heeft. De staat bepaalt namelijk wie wapens mag bezitten en wie niet.	1
14	maximumscore 2	
	Een juist antwoord bevat:	
	• een voorbeeld van een immaterieel aspect van cultuur uit tekst 3 en een voorbeeld van een bijpassend materieel aspect van cultuur uit tekst 3	1
	• een uitleg dat immateriële aspecten van cultuur gematerialiseerd kunnen zijn in dingen, met een toepassing van de omschrijving van het kernconcept cultuur	1
	voorbeeld van een juist antwoord:	
	• In tekst 3 staat dat mensen dagelijks gebruikmaken van taal (r. 35), wat een immaterieel aspect van cultuur is. Dat doen ze bijvoorbeeld via een telefoon (r. 39), wat een materieel aspect van cultuur is.	1
	• Uitdrukkingsvormen van mensen, zoals taal, kunnen gematerialiseerd zijn in dingen, zoals telefoons. Telefoneren is namelijk een uitdrukkingsvorm van taal die mensen als lid van de samenleving hebben verworven.	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

15 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat een uitleg dat tertiaire socialisatie te herkennen is in tekst 4, waarin Oosterbaan zijn tanden poetst met zijn elektrische tandenborstel, met:

- een toepassing van de omschrijving van het kernconcept socialisatie en informatie uit tekst 4 1
- een toepassing van tertiaire socialisatie en informatie uit tekst 4 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Oosterbaan weet dat zijn tandenborstel 'wil' dat hij overal poetst. Die norm is erin geprogrammeerd door de fabriek. De elektrische tandenborstel is zo ontworpen dat deze probeert die norm over te dragen op de poetser via het mechaniekje van de motor in de tandenborstel (r. 4-11). In die overdracht van normen is socialisatie te herkennen. 1
- Oosterbaan heeft geen persoonlijke band met (de ontwerpers van) de fabriek (r. 3). Dus is sprake is van tertiaire socialisatie wanneer hij zijn tanden poetst met zijn elektrische tandenborstel. 1

Opmerking

Als het antwoord geen uitleg bevat, kan maximaal 1 scorepunt worden toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

16 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat:

- een toepassing van 'het ordenen en systematiseren van de werkelijkheid' of 'het doelgericht inzetten van middelen' uit de omschrijving van het kernconcept rationalisering en informatie uit tekst 4 1
- een redenering dat de interactie tussen Oosterbaan en zijn tandenborstel past bij een gerationaliseerde samenleving, met een toepassing van 'de bedoeling de werkelijkheid voorspelbaar en beheersbaar te maken' of 'het bereiken van zo efficiënt en effectief mogelijke resultaten' uit de omschrijving van het kernconcept rationalisering en informatie uit tekst 4 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- De elektrische tandenborstel is een middel met een bedoeling (r. 6). Deze tandenborstel is namelijk ontworpen om de poetser, zoals Oosterbaan in tekst 4, zo doelgericht en optimaal mogelijk zijn tanden te laten poetsen. 1
- Dat de tandenborstel zelf aangeeft aan Oosterbaan wanneer hij ergens lang genoeg heeft gepoetst en zijn tandenborstel moet verplaatsen, helpt hem om in een zo kort mogelijke tijd overal te poetsen (r. 4-12). De elektrische tandenborstel helpt Oosterbaan dus om efficiënt en systematisch het doel van schone tanden te bereiken. 1

17 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat:

- informatie uit tekst 4 om onttovering van de wereld te illustreren 1
- een redenering dat de interactie tussen Oosterbaan en zijn elektrische tandenborstel niet past bij de onttovering van de wereld, met een toepassing van Webers onttovering van de wereld 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Volgens Oosterbaan is hij ook vatbaar voor de magische kant van dingen, omdat hij tegen zijn tandenborstel praat (r. 11-12). 1
- Die magie past niet bij de onttovering van de wereld. Volgens Weber kennen mensen in moderne samenlevingen juist geen magie meer toe aan dingen, zoals elektrische tandenborstels. 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 4 Politiek vertrouwen

18 maximumscore 1

Een juist antwoord bevat een beoordeling dat de correlatie sterk is tussen het vertrouwen van burgers in de Tweede Kamer en het vertrouwen in de regering, met een toepassing van correlatie en gegevens uit figuur 1.

voorbeeld van een juist antwoord:

In figuur 1 is te zien dat als het vertrouwen van burgers in de Tweede Kamer stijgt, het vertrouwen in de regering bijna evenredig stijgt. Datzelfde geldt voor de dalende trend. Dus toont de figuur een sterk verband tussen beide variabelen, oftewel een sterke correlatie tussen het vertrouwen van burgers in de Tweede Kamer en het vertrouwen van burgers in de regering.

19 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat:

- een toepassing van een omschrijving van causaliteit 1
- een redenering dat er geen causaliteit vast te stellen is tussen het vertrouwen van burgers in de Tweede Kamer en het vertrouwen van burgers in de regering, met een toepassing van een voorwaarde voor causaliteit en gegevens uit figuur 1 1

voorbeeld van een juist antwoord

- Causaliteit tussen de twee variabelen zou betekenen dat een stijging in het vertrouwen van burgers in de Tweede Kamer veroorzaakt wordt door een stijging van het vertrouwen van burgers in de regering (of vice versa). 1
- In figuur 1 is te zien dat het vertrouwen van burgers in de Tweede Kamer soms eerder, soms tegelijkertijd en soms later daalt dan het vertrouwen in de regering. Een voorwaarde voor een causaal verband is dat (een verandering van) de onafhankelijke variabele in de tijd vooraf gaat aan (een verandering van) de afhankelijke variabele. Dit is in figuur 1 niet het geval.

of

In figuur 1 is te zien dat het vertrouwen in de regering en de Tweede Kamer steeds dezelfde trend laten zien. Dezelfde trend voor beide politieke organen kan een andere oorzaak hebben, bijvoorbeeld een bredere verandering van het vertrouwen in 'de politiek'. Voor het vaststellen van causaliteit moet gecontroleerd zijn op verstorende/andere variabelen. Dat blijkt niet uit figuur 1. 1

20 C

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

21 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat:

- een toepassing van de barrière 'het (h)erkend krijgen van een probleem als politiek probleem' of 'het afwegen van de prioriteit van bepaalde wensen of behoeften' van het barrièremodel 1
- een redenering dat door het spreken over een coronacrisis de hindermacht of realisatiemacht van de regering vergroot is, met een toepassing van het gekozen type macht uit het barrièremodel 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Vanwege de snelle verspreiding van een coronavirus en de grote gevolgen voor de gezondheid(szorg) wilde de regering snel handelen. Het coronavirus werd herkend als een politiek probleem, wat een barrière is uit het barrièremodel. 1
- Door te spreken over een coronacrisis kunnen barrières die politieke besluiten van de regering vertragen makkelijker genomen worden, wat het vermogen van de regering vergroot om maatregelen te nemen. Dus is door te spreken over een coronacrisis de realisatiemacht van de regering vergroot.
of
Door te spreken over een coronacrisis kunnen barrières die politieke besluiten die de regering verhinderen snel te handelen moeilijker genomen worden, wat het vermogen van de regering vergroot om maatregelen tegen te houden. Dus is door te spreken over een coronacrisis de hindermacht van de regering vergroot. 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

22 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat:

- het noemen van een stijging/toename van het vertrouwen in de Tweede Kamer en de regering tussen eind 2019 en voorjaar 2020 in figuur 1 en 'positie' of 'prestaties' als een bron van gezag 1
- een verklaring met 'positie' of 'prestaties' als een bron van gezag voor de stijging in het vertrouwen in de Tweede Kamer en de regering, met een toepassing van de gekozen bron van gezag en informatie uit de inleiding van vraag 21 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Uit figuur 1 blijkt dat het percentage van de bevolking dat vertrouwen heeft in de Tweede Kamer en de regering tussen eind 2019 en voorjaar 2020 hard is gestegen (van ongeveer 50 naar 75 procent). Het vertrouwen van de bevolking kan in die periode zijn gegroeid door de positie van de Tweede Kamer en de regering. 1
- Burgers zien het namelijk als taak van de overheid om maatregelen te nemen tijdens de uitbraak van het coronavirus. Die taak toont de centrale positie van de Tweede Kamer en de regering, wat een bron van gezag is. 1

of

- Uit figuur 1 blijkt dat het percentage van de bevolking dat vertrouwen heeft in de Tweede Kamer en de regering tussen eind 2019 en voorjaar 2020 hard is gestegen (van ongeveer 50 naar 75 procent). Het vertrouwen van de bevolking kan in die periode zijn gegroeid door de prestaties van de Tweede Kamer en de regering. 1
- Burgers zien namelijk tijdens de verspreiding van het coronavirus dat de Tweede Kamer en de regering snel maatregelen nemen. Deze maatregelen zijn prestaties van beide politieke organen, wat een bron van gezag is. 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

23 maximumscore 1

Een juist antwoord bevat policy of politics (of een omschrijving daarvan) als aspect van politiek waarop de kritiek van een deel van de Nederlanders op de politiek zich richt en daarover informatie uit tekst 5.

voorbeeld van een juist antwoord:

In tekst 5 staat dat een deel van de Nederlanders kritisch is als de politiek geen oplossingen biedt voor inhoudelijke problemen, zoals klimaat of de toeslagenaffaire (r. 6-11), wat kritiek is op policy/het (ontbreken van het tot stand komen van) beleid.

of

In tekst 5 staat dat Nederlanders bezwaar maken tegen het geruzie in Den Haag (r. 15-16), wat kritiek is op politics/de processen (waarlangs conflicten worden opgelost).

24 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat:

- rekruterings-/selectiefunctie, mobilisatiefunctie, articulatiefunctie of communicatiefunctie en informatie over de gekozen functie van politieke partijen 1
- een redenering dat de politieke tevredenheid van burgers kan verbeteren als politieke partijen de gekozen functie beter vervullen, met een toepassing van de gekozen functie van politieke partijen 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- In tekst 5 staat dat burgers kritisch zijn als vanuit de politiek oplossingen voor maatschappelijke problemen uitblijven (r. 1-5). De politieke tevredenheid van burgers kan verbeteren als politieke partijen hun articulatiefunctie beter vervullen. 1
- Want de kritiek van burgers kan erop wijzen dat maatschappelijke wensen van burgers onvoldoende op de politieke agenda worden gezet door politieke partijen. 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

25 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat:

- een toepassing van een omschrijving van insluiting en informatie uit tekst 6 1
- een uitleg dat het idee van 'de authentieke Nederlander' op gespannen voet staat met het pluralismebeginsel, met een toepassing van een omschrijving van uitsluiting en informatie uit tekst 6 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- In tekst 6 staat dat sommige mensen in het onderzoek spreken over de 'gewone bevolking' alsof er een eensgezinde identiteit van 'de Nederlander' is (r. 10-13). Het spreken over 'gewone bevolking' geeft deze mensen een identiteit, namelijk het idee van authentieke Nederlanders. Dus gaat dit idee van authentieke Nederlanders over insluiting van burgers met een Nederlandse achtergrond. 1
- Volgens het SCP sluiten mensen die een eensgezinde uniforme bevolking beschrijven bepaalde minderheidsgroepen buiten (r. 5-15), Omdat de minderheidsgroepen uitgesloten worden, worden in het idee van authentieke Nederlanders geen andere opvattingen en levensbeschouwingen vertegenwoordigd. Dus staat het idee van 'de authentieke Nederlander' op gespannen voet met het pluralismebeginsel. 1

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examinator in de applicatie Wolf. Cito gebruikt deze gegevens voor de analyse van de examens. Om de gegevens voor dit doel met Cito uit te wisselen dient u ze uiterlijk op 23 mei te accorderen.

Ook na 23 mei kunt u nog tot en met 11 juni gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

tweede tijdvak

Ook in het tweede tijdvak wordt de normering mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Wissel te zijner tijd ook voor al uw tweede-tijdvak-kandidaten de scores uit met Cito via Wolf. Dit geldt **niet** voor de aangewezen vakken.

6 Bronvermeldingen

tekst 1	https://www.nrc.nl/nieuws/2023/06/29/zelfs-mijn-oma-leest-young-adult-boeken-de-opmars-van-een-literair-genre-a4167623 , 1 juli 2023
tekst 2	https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/historisch-vn-oceaanverdrag-maakt-weg-vrij-voor-reservaten-op-zee~b2afc9cf/ , 5 maart 2023
tekst 3	Oosterbaan, W. (2021). Het leven van dingen. Atlas Contact (p. 14-15)
tekst 4	Oosterbaan, W. (2021). Het leven van dingen. Atlas Contact (p. 213-214)
figuur 1	Stichting Cito - SCP, 2021 / SCP, Burgerperspectieven 2021, kwartaal 4
tekst 5 en 6	SCP, Burgerperspectieven 2022, bericht 2